

Briuselis, 2019 10 22
COM(2019) 499 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Dėl pažangos Rumunijoje pagal bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmą

{SWD(2019) 393 final}

1. IVADAS

Bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmas (BTM) sukurtas 2007 m., kai Rumunija įstojo į Europos Sąjungą, kaip pereinamojo laikotarpio priemonė, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas Rumunijai nuolat reformuoti savo teismines institucijas ir suintensyvinti kovą su korupcija¹. Šis mechanizmas – bendras Rumunijos valstybės ir ES įsipareigojimas. Atsižvelgiant į sprendimą, kuriuo nustatomas mechanizmas, ir, kaip pabrėžė Taryba, BTM bus baigtas taikyti, kai bus tinkamai pasiekti visi Rumunijai taikomi orientaciniai tikslai².

BTM veikia nuo 2007 m., kad būtų skatinamos ir stebimos reformos šiais klausimais. 2017 m. sausio mėn. Komisija išsamiai įvertino per dešimt mechanizmo taikymo metų padarytą pažangą³. Ši perspektyva padėjo susidaryti aiškesnį nuo įstojimo į ES padarytos didelės pažangos vaizdą, o Komisija galėjo pateikti dvylika rekomendacijų, kurias įgyvendinus būtų galima užbaigti BTM procesą ir kurias būtų galima įgyvendinti per šios Komisijos kadenciją. BTM proceso užbaigimas priklausytų ne tik nuo to, kad rekomendacijos būtų įgyvendintos negrįžtamai, bet ir nuo to, kad pokyčiai nebūtų tokie, kad akivaizdžiai sumažėtų daroma pažanga.

Nuo tada Komisija atliko du rekomendacijų įgyvendinimo pažangos vertinimus. 2017 m. lapkričio mėn.⁴ Komisija pažymėjo, kad įgyvendinant kelias rekomendacijas padaryta pažanga, tačiau taip pat nurodė, kad per 2017 m. prarastas reformų pagreitis. Ji įspėjo dėl rizikos, kad gali vėl iškilti tos problemos, kurios 2017 m. sausio mėn. ataskaitoje buvo nurodytos kaip išspręstos. Tą patį susirūpinimą išreiškė Taryba⁵.

2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje⁶ Komisija padarė išvadą, kad dėl pokyčių sumažėjo daroma pažanga arba imta abejoti jos negrįžtamumu. Dėl to dvylikos 2017 m. sausio mėn. ataskaitoje pateiktų rekomendacijų nebepakako norint užbaigti BTM taikymą ir reikėjo pateikti aštuonias papildomas rekomendacijas. Ataskaitoje pagrindinės Rumunijos institucijos paragintos parodyti tvirtą įsipareigojimą siekti esminių dalykų: užtikrinti teismų nepriklausomumą ir kovoti su korupcija, taip pat atkurti šalies apsaugos priemonių ir stabdžių ir atsvarų sistemos pajėgumą veikti, kai kyla pavojus, kad bus žengtas žingsnis atgal. Tiek Europos Parlamentas, tiek Taryba pritarė šiam požiūriui. Europos Parlamentas parengė rezoliuciją, ragindamas bendradarbiauti ir nurodydamas riziką teisinei valstybei⁷. 2018 m. gruodžio mėn. Tarybos išvadose Rumunija konkrečiai paraginta įgyvendinti papildomas rekomendacijas⁸.

¹ Remiantis 2006 m. spalio 17 d. Ministrų Tarybos išvadomis (13339/06), mechanizmas sukurtas 2006 m. gruodžio 13 d. Komisijos sprendimu (C(2006) 6569).

² 2017 m. gruodžio 12 d. Tarybos išvados dėl bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmo, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/20171212-st15587_en.pdf. Keturi Rumunijai taikomi orientaciniai tikslai pateikiami pridamos techninės ataskaitos 1 puslapyje.

³ COM(2017) 44, https://ec.europa.eu/info/files/progress-report-romania-2017-com-2017-44_en.

⁴ COM(2017) 751, https://ec.europa.eu/info/files/progress-report-romania-2017-com-2017-751_en.

⁵ 2017 m. gruodžio 12 d. Tarybos išvados dėl bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmo, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/20171212-st15587_en.pdf.

⁶ COM(2018) 851 *final*, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/progress-report-romania-2018-com-2018-com-2018-851_en.pdf.

⁷ 2018 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ne teisėkūros rezoliucija dėl teisinės valstybės Rumunijoje, P8_TA-PROV(2018)0446. Tai paragino Rumunijos Parlamentą ir Vyriausybę spręsti problemas skaidriai ir įtraukiai ir bendradarbiauti su Europos Komisija, Europos Tarybos kovos su korupcija valstybių grupe (GRECO) ir Venecijos komisija bei visapusiškai įgyvendinti visas jų rekomendacijas, taip pat susilaikyti nuo bet kokių reformų, kurios keltų grėsmę teisinei valstybei ir kartu teisminių institucijų nepriklausomumui.

⁸ 2018 m. gruodžio 12 d. Tarybos išvadose Rumunija raginama „atnaujinti teigiamą reformų tempą ir skubiai imtis veiksmų, visų pirma reaguodama į Komisijos nurodytas papildomas pagrindines rekomendacijas, susijusias su teisminių institucijų nepriklausomumu ir teisminių institucijų reforma, kova su korupcija visais lygmenimis, taip pat su kitais ataskaitoje akcentuojamais tarnybinės etikos klausimais“ (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-st15187_en.pdf).

Šioje ataskaitoje apžvelgiama padėtis nuo 2018 m. lapkričio mėn. Per šį laikotarpį Komisija turėjo keletą kartų pareikšti susirūpinimą dėl su teisine valstybe susijusių klausimų, konkrečiai ji pareiškė susirūpinimą dėl to, kad nukrypta nuo ankstesniais metais padarytos pažangos. Didžiąją šio laikotarpio dalį Rumunijos valdžios institucijos beveik arba visai nepageidavo imtis įgyvendinti papildomų 2018 m. lapkričio mėn. rekomendacijų arba Venecijos komisijos ir Europos Tarybos kovos su korupcija valstybių grupės rekomendacijų⁹. Tiems, kurie siekia pakeisti neigiamą tendenciją ir tarp kurių yra ne tik politiniai veikėjai, bet ir pilietinės visuomenės atstovai bei teisėjai, nepavyko įgyti persvaros. Dėl to kilo esminių abejonių, ar veikia 2017 m. sausio mėn. ataskaitoje pripažinta stabdžių ir atsvarų sistema. 2019 m. gegužės mėn. Komisija nusiuntė Rumunijos valdžios institucijoms raštą, kuriame išdėstė, kaip pastarojo meto įvykiai dar labiau paaštrino esamas problemas, susijusias su teisinės valstybės principo laikymusi apskritai. Ji nurodė, kad jei padėtis nepagerėtų, Komisija turėtų imtis veiksmų pagal teisinės valstybės priemonių sistemą¹⁰. 2019 m. birželio mėn. susitikime su Komisijos pirmininku J.-C. Junckeriu ir pirmuoju Komisijos pirmininko pavaduotoju F. Timmermansu Rumunijos ministras pirmininkas išpareigojo netęsti prieštarų teisminių reformų ir nedelsiant atnaujinti dialogą pagal BTM, kad būtų padaryta pažanga teismų reformų ir kovos su korupcija srityse. Šis pakitęs požiūris taip pat atitiko 2019 m. gegužės mėn. referendumo, kurį paskelbė Rumunijos prezidentas ir kuriame didžioji dauguma Rumunijos piliečių pritarė pasiūlymams stiprinti apsaugos nuo korupcijos ir savavališko nepaprastųjų potvarkių naudojimo priemones, rezultatus¹¹.

Kaip ir ankstesniais metais, ši ataskaita parengta Komisijai atlikus kruopščią analizę, glaudžiai bendradarbiaujant su Rumunijos institucijomis, taip pat atsižvelgiant į kitų valstybių narių, pilietinės visuomenės ir kitų suinteresuotųjų subjektų pastabas.

2. BENDRA PADĖTIS

2017 m. sausio mėn. ataskaitoje pažymima, kad būta platesnio masto visuomeninių, teisinių ir politinių veiksmų, kurie, nors ir nepatenka į BTM taikymo sritį ir nėra įtraukti į pagal mechanizmą teikiamas rekomendacijas, „daro tiesioginį poveikį gebėjimui vykdyti reformą ir, visų pirma, dėl jų Rumunijai tapo sudėtingiau įrodyti, kad reforma įsitvirtino ilgam“. Be to, atkreiptas dėmesys, kad teisėkūros praktikoje dar reikia įtvirtinti geresnio reglamentavimo principus, spręsti valstybės veikėjų ir žiniasklaidos tarpusavio konfrontacijos klausimus. Vėlesnėse ataskaitose patvirtinta, kad šie veiksniai daro akivaizdų neigiamą poveikį teismų reformos ir kovos su korupcija pažangai.

Pokyčiai po paskutinės ataskaitos dar kartą parodė, kad esminiai teisės aktų pakeitimai, taip pat ir tie, kurie nesusiję su teisingumo sritimi, padaryti skubos tvarka minimaliai konsultuojantis, pakenkė tiek teisės aktų kokybei, tiek visuomenės pasitikėjimui politikos formavimu. Žiniasklaidoje nuolat pasirodydavo klaidinanti informacija ir nepagrįsti asmeniniai išpuoliai prieš teisėjus ir prokurorus, o, trūkstant žalos atlyginimo mechanizmų, tai galiausiai paveikia visos teisingumo sistemos reputaciją ir patikimumą. Skirtingos valstybės valdžios vėl konfrontavo ir dėl šių nesutarimų vis dažniau

⁹ Visų pirma Venecijos komisijos nuomonės 924/2018 dėl teisingumo teisės aktų pakeitimų ir 930/2018 dėl baudžiamųjų kodeksų pakeitimų. GRECO AdHocRep(2018) 2 dėl teisingumo teisės aktų pakeitimų. Kovos su korupcija valstybių grupė (GRECO) 1999 m. įsteigė Europos Taryba, siekdama stebėti, kaip valstybės laikosi antikorpucinių organizacijos standartų.

¹⁰ 2014 m. Komisija parengė teisinės valstybės priemonių sistemą, kuria siekiama užkardyti sisteminę grėsmę teisei valstybei, o jai kilus reikėtų taikyti ES sutarties 7 straipsnyje nustatytą procedūrą. Tose priemonėse numatytas kelių etapų dialogas su valstybe nare, grindžiamas Komisijos nuomonėmis ir rekomendacijomis. Teisinės valstybės priemonių taikymo sritis yra platesnė nei BTM gairių ir apima visus teisinės valstybės aspektus.

¹¹ Gegužės 26 d. įvyko Rumunijos prezidento paskelbtas referendumas dėl teisingumo, kuriame dalyvavo daugiau nei 40 % dalyvių. Daugiau kaip 80 % rinkėjų balsavo už tai, kad būtų uždrausta amnestija ir malonė korupcinių nusikaltimų atveju, 81 % balsavo už tai, kad Vyriausybei būtų uždrausta priimti nepaprastuosius potvarkius nusikaltimų, bausmių ir teismų struktūros srityje, taip pat už tai, kad būtų suteikta teisė tiesiogiai ginčyti potvarkius Konstituciniame Teisme.

bylinėjamosi Konstituciniame Teisme, o tai toliau didina įtampą ir rodo, kad bendradarbiaujama nelojaliai.

Diskusijos dėl Rumunijos teisminių institucijų ir žvalgybos tarnybų bendradarbiavimo susitarimų („slaptų protokolų“)¹² ir toliau kelia nesutarimų. Konstitucinio Teismo sprendimu teismams sudarytos sąlygos nagrinėti šiuo metu vykstančias ir būsimas bylas, tačiau vis dar yra neaiškumų dėl faktinio poveikio. Komisija gali tik pakartoti, kad turėtų būti tokia sistema, kurioje žvalgybos tarnyboms būtų taikoma tinkama demokratinė priežiūra, nusikaltimus būtų galima veiksmingai tirti ir už juos taikyti sankcijas kartu visapusiškai gerbiant pagrindines teises, o visuomenė pasitikėtų, kad užtikrinamas teismų nepriklausomumas. Komisija primena savo ankstesnį pasiūlymą, kad kuriant stipresnę prokuratūros naudojamą techninių stebėjimo priemonių, žvalgybos tarnybų ir prokuratūros tarpusavio bendradarbiavimo, kuris labai svarbus tiriant sunkius (pvz., terorizmo ir kibernetinius) nusikaltimus, sistemą galėtų praversti kitų valstybių narių praktinė patirtis¹³.

ES požiūris į teisinę valstybę, nepatenkantis į BTM taikymo sritį, taip pat daro įtaką platesnio masto aplinkai ES lygmeniu. Kaip patvirtinta pastarojo meto Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje, ES sutarties 19 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas veiksmingos nepriklausomų teismų užtikrinamos teisminės apsaugos reikalavimas yra konkreti teisinės valstybės vertybės išraiška. 2019 m. liepos mėn. Komisijos komunikatu¹⁴ nustatomi konkretūs veiksmai, kuriais stiprinamas Sąjungos gebėjimas propaguoti ir puoselėti teisinės valstybės principą, užkertamas kelias atsirasti su teisine valstybe susijusioms problemoms nustatant teisinės valstybės peržiūros ciklą, skirtą pokyčiams valstybėse narėse stebėti, ir imamasi veiksmingų atsakomųjų priemonių. Kitos kadencijos Komisijos politinėse gairėse numatytas ketinimas sukurti visapusišką ES masto teisinės valstybės mechanizmą ir teikti objektyvias ataskaitas visoms valstybėms narėms¹⁵. Tai, kad šie horizontalieji teisinės valstybės principo stebėjimo procesai stiprėja visose valstybėse narėse, ir jų tolesnės raidos perspektyva rodo specifinį BTM, kaip stebėjimo proceso, kuris apsiriboja tiek susijusiomis valstybėmis narėmis, tiek nagrinėjamais klausimais, pobūdį. Kai tik Komisija įvertins, kad padaryta pažanga yra pakankama, kad būtų įvykdyti stojant į ES prisiimti įsipareigojimai, tokie horizontalieji teisinės valstybės principo stebėjimo procesai visose valstybėse narėse bus pagrindas ES teikti tolesnę paramą reformoms Rumunijoje. Kol kas klausimai, susiję su teisine valstybe, bet nepatenkantys į BTM taikymo sritį, būtų sprendžiami pagal naująjį mechanizmą.

3. REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PAŽANGOS VERTINIMAS

Šiame skirsnyje įvertinama pažanga, padaryta įgyvendinant dvylika 2017 m. sausio mėn. rekomendacijų ir aštuonias papildomas 2018 m. lapkričio mėn. rekomendacijas. Įgyvendinti šias papildomas rekomendacijas ir toliau yra labai svarbu, siekiant vėl tęsti reformas, ištaisyti 2017 m. lapkričio mėn. ir 2018 m. lapkričio mėn. nustatyto nukrypimo nuo rezultatų neigiamus padarinius ir vėl daryti pažangą siekiant užbaigti BTM.

3.1. Pirmas orientacinis tikslas. Teismų nepriklausomumas ir reforma

3.1.1. 2018 m. lapkričio mėn. rekomendacijos: vėl tęsti reformų procesą

Teisingumo teisės aktai ir teisinės teismų nepriklausomumo garantijos

2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje pažymėta, kad iš dalies pakeisti teisingumo teisės aktai, kurie įsigaliojo 2018 m. liepos ir spalio mėn., galėtų daryti spaudimą teisėjams ir prokurorams ir galiausiai pakenkti teisminių institucijų nepriklausomumui, veiksmingumui ir kokybei. Užuo teisės aktais

¹² Žr. 2018 m. pažangos ataskaitą, p. 2.

¹³ Žvalgybos tarnybų veikla nėra ES reikalas ir ji nepatenka į BTM taikymo sritį.

¹⁴ „Teisinės valstybės stiprinimas Sąjungoje. Veiksmų planas“, COM/2019/343 final. Jis papildys 2014 m. teisinės valstybės priemonių sistemą.

¹⁵ Kitos kadencijos Komisijos (2019–2024 m.) politinės gairės „Daugiau siekianti Sąjunga. Mano Europos darbotvarkė“, p. 14–15, žr. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_lt.pdf.

sprendus ankstesnėse BTM ataskaitose nurodytas problemas, jie kelia naujo pobūdžio riziką: numatyta steigti Specialųjį teisėjų pažeidimų tyrimo skyrių ir įvesti drausminę ir atsakomybės tvarką. Todėl Komisija padarė išvadą, kad teisės aktų pakeitimai – tai žingsnis atgal, palyginti su 2017 m. sausio mėn. vertinimu, ir pasiūlė padaryti svarstymų pertrauką, išaldant pakeitimų įsigaliojimą.

2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje rekomenduojama:

- *nedelsiant stabdyti teisingumo teisės aktų ir vėlesnių nepaprastųjų potvarkių įgyvendinimą;*
- *peržiūrėti teisingumo teisės aktus, visapusiškai atsižvelgiant į rekomendacijas pagal BTM ir Venecijos komisijos bei GRECO pateiktas rekomendacijas.*

Rumunijos valdžios institucijos, kurios taip pat teigė, kad teisingumo teisės aktai turėjo teisinių padarinių, kurių nebuvo galima sustabdyti, šių rekomendacijų nesilaikė.

Rekomendacijos tikslas buvo iš esmės išspręsti teisės aktais sukurtas problemas, o tolesni veiksmai šias problemas dar labiau paaštrino. Be trijų nepaprastųjų potvarkių, priimtų 2018 m. rugsėjo ir spalio mėn., Vyriausybė 2019 m. pradžioje priėmė dar du nepaprastuosius potvarkius, keičiančius teisingumo teisės aktus¹⁶. Kaip ir ankstesniais atvejais, priėmimo sparta, konsultacijų stoka ir neaiškus šių nepaprastųjų potvarkių loginis pagrindas turėjo neigiamos įtakos teismo proceso teisiniui tikrumui ir nuspėjamumui. Pakeitimai, kuriais siekiama paspartinti Specialiojo teisėjų pažeidimų tyrimo skyriaus įsteigimą ir išplėsti jo kompetenciją, arba vėlesni reikalavimų ir procedūrinių taisyklių, kuriais remiantis Nacionaliniame kovos su korupcija direktorate (DNA) skiriami prokurorai (įskaitant vadovus), pakeitimai dar labiau padidino susirūpinimą ir sumažino pasitikėjimą šiais pakeitimais¹⁷. Visų pirma atrodo, kad kai kuriais pakeitimais teisės aktai pakeisti, kad būtų atsižvelgiama į konkrečių asmenų interesus^{18, 19}. Šie nepaprastieji potvarkiai sukėlė labai neigiamą reakciją, o ši prisidėjo prie konkrečios visuomenės reakcijos dėl teisingumo srities teisės aktų pakeitimo nepaprastaisiais potvarkiais 2019 m. gegužės 26 d. referendume.

Praktiškas iš dalies pakeistų teisingumo teisės aktų įgyvendinimas taip pat patvirtino lapkričio mėn. ataskaitoje išreikštą susirūpinimą dėl žalos teismų sistemai. Visų pirma Specialiojo skyriaus veikla, susijusi su teisėjų padarytų nusikaltimų tyrimu, patvirtino nuogąstavimą tiek Rumunijoje, tiek už jos ribų, kad šis skyrius galėtų būti naudojamas kaip politinio spaudimo priemonė²⁰. Yra įvairių pavyzdžių, kai Specialusis skyrius pasinaudojo savo įgaliojimais, kad pakreiptų nusikalstamų veikų tyrimo eigą tokia linkme, kuri kelia rimtų abejonių dėl jo objektyvumo²¹. Šie pavyzdžiai apima

¹⁶ 2019 m. vasario 20 d. Nepaprastasis potvarkis Nr. 7/2019 ir 2019 m. kovo 5 d. Nepaprastasis potvarkis Nr. 12/2019.

¹⁷ Daugiau informacijos apie pakeitimus taip pat pateikiama techninėje ataskaitoje.

¹⁸ Pavyzdžiai: atgaline data padidinus prokurorams taikomus darbo stažo reikalavimus tam tikri asmenys negalėjo kandidatuoti į tam tikras pareigas; sumažinus reikalavimus ir pakeitus Specialiojo skyriaus vadovų skyrimo tvarką sudarytos sąlygos paskirti tam tikrus asmenis; Aukščiausioji teisėjų taryba plenarinio posėdžio metu patvirtino kandidatus į aukščiausio rango prokurorus – taip išvengta neigiamos prokuratūros skyriaus nuomonės.

¹⁹ Venecijos komisijos nuomonė Nr. 950/2019, 49 dalis.

²⁰ Atsižvelgiant į tai, taip pat reikėtų paminėti, kad pagal 2019 m. sausio 30 d. pateiktą skundą Specialusis skyrius užregistravo baudžiamosios veikos tyrimą prieš kelis Komisijos narius ir darbuotojus. Skunde jie kaltinami piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi, klaidingu informavimu ir organizuotos nusikalstamos grupės įsteigimu rengiant 2018 m. lapkričio mėn. BTM ataskaitą. Tas tyrimas taip pat buvo susijęs su dabartiniu generaliniu prokuroru. Komisija primena, kad, remiantis prie Sutarčių pridėtu Protokolu dėl privilegijų ir imunitetų, kiekvienos valstybės narės teritorijoje Komisijos nariams ir darbuotojams suteikiamas imunitetas, saugantis juos nuo patraukimo teisinėn atsakomybėn už einant pareigas atliktus veiksmus. Nepaisant to, kad Rumunijos valdžios institucijos neturi jurisdikcijos šiais klausimais, Specialusis skyrius šią bylą užregistravo vasario 11 d. ir ją baigė nagrinėti tik kovo 27 d., remdamasis įrodymų trūkumu. http://www.mpublic.ro/ro/content/c_28-03-2019-13-03.

²¹ Svarbus pavyzdys susijęs su baudžiamąja byla prieš buvusią Nacionalinio kovos su korupcija direktorato vyriausiąją prokurorę tuo metu, kai ji buvo kandidatė į Europos prokuroro pareigas. Atrodo, kad baudžiamosios bylos iškėlimo laikas ir šaukimo į teismą tvarkaraštis buvo konkrečiai skirti šiai kandidatūrai pakenkti, ir Aukštojo kasacinio ir teisingumo teismo sprendimu dėl taikytų prevencinių priemonių byla pripažinta neteisėta. Panašu, kad faktas, jog buvo užregistruota dar viena byla, susijusi su generaliniu

atvejus, kai Specialusis skyrius pradėjo tyrimus prieš teisėjus ir prokurorus, kurie prieštaravo dabartiniam teismų sistemos pokyčiams, taip pat staigiems požiūriui, kurio buvo laikomasi nagrinėjamosiose bylose, pokyčiams, pavyzdžiui, apeliacinių skundų, kuriuos anksčiau pateikė DNA aukšto lygio korupcijos bylose, atsiėmimui²². Dėl vadovų paskyrimo į Specialųjį skyrį taip pat kilo ginčų. Todėl daugelis Rumunijos suinteresuotųjų subjektų ragino panaikinti Specialųjį skyrį²³.

2019 m. birželio mėn. Venecijos komisija priėmė nuomonę dėl nepaprastųjų potvarkių²⁴, kuria patvirtinama, kad dėl naujų pakeitimų²⁵ ir Specialiojo skyriaus veiklos atsirado papildomų problemų. Dviejose naujose 2019 m. birželio mėn. ataskaitose GRECO nurodė panašias problemas²⁶.

2019 m. liepos mėn. teisingumo ministras, vykstant naujam struktūrizuotų konsultacijų procesui, išreiškė norą, konsultuojantis su teisminėmis institucijomis ir Parlamentu, rasti tinkamų teisėkūros sprendimų²⁷. Tačiau iš vėlesnių Vyriausybės vadovybės pareiškimų matyti, kad dėl Specialiojo skyriaus pakeitimų nebus siūloma. Todėl dėl Europos Komisijos, Venecijos komisijos ir GRECO iškeltų klausimų dar nepriimta tolesnių pakeitimų.

Teisėjų skyrimas teisminėse institucijose ir spaudimas teisminėms institucijoms

Nuo 2018 m. lapkričio mėn. vykę pokyčiai patvirtino, kad jau seniau pateikta BTM rekomendacija užtikrinti, kad aukščiausio rango prokurorų skyrimo procesas būtų patikimesnis ir nepriklausomas, vis dar aktuali. 2018 m. BTM ataskaitoje išreikštas susirūpinimas visų pirma dėl vykstančių Nacionalinio kovos su korupcija direktorato (DNA) vyriausiosios prokurorės ir generalinio prokuroro atleidimo ir (arba) skyrimo procedūrų.

2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje rekomenduojama:

- *nedelsiant stabdyti visas vykdomas vyresniųjų prokurorų skyrimo ir atleidimo iš pareigų procedūras;*
- *iš naujo pradėti procedūrą, pagal kurią būtų paskirtas DNA vyriausiasis prokuroras, turintis patvirtintos baudžiamojo persekiojimo už korupcijos nusikaltimus patirties, ir DNA suteikti aiškūs įgaliojimai toliau profesionaliai, nepriklausomai ir nešališkai tirti korupcijos atvejus;*
- *atsižvelgti į neigiamas Aukščiausiosios tarybos nuomones dėl prokurorų skyrimo į vadovaujamą pareigą arba jų atleidimo iš jų, kol nebus nustatyta nauja teisės aktų tvarka pagal 2017 m. sausio mėn. pateiktą 1 rekomendaciją.*

Iš pradžių šių rekomendacijų nebuvo laikomasi. Tuometinis teisingumo ministras toliau rėmė pasirinktą kandidatą į DNA vyriausiojo prokuroro pareigas. 2019 m. sausio mėn. Rumunijos prezidentas atsisakė paskirti šį kandidatą antrą kartą. Nuo tada procedūra *de facto* sustabdyta, o DNA valdomas *ad interim*. Tuometinis teisingumo ministras taip pat toliau vykdė generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų procedūrą, nepaisydamas neigiamos Aukščiausiosios teisėjų tarybos nuomonės. 2019 m. sausio mėn. Rumunijos prezidentas atmetė atleidimo iš pareigų prašymą. Tačiau kadangi ši pareigybė turėjo būti atnaujinta 2019 m. gegužės mėn., balandžio mėn. ministras suorganizavo paskyrimo procesą. Kaip ir DNA vyriausiojo prokuroro atveju 2018 m. liepos mėn., ministras atmetė visas kandidatūras kaip netinkamas, nepaisant to, kad daugelis kandidatų dirbo vyresniaisiais

prokuroru, patvirtina, kad prieš vyresnius teisėjus, kritikuojančius šį skyrį, imamasi veiksmų sistemingai.

²² Žr. techninės ataskaitos pavyzdžius ir išsamią informaciją.

²³ Tai apima ir teisėjų asociacijas, pilietinės visuomenės organizacijas ir opozicines partijas.

²⁴ Nuomonė dėl nepaprastųjų potvarkių Geo Nr. 7 ir Geo Nr. 12, kuriais iš dalies keičiami teisingumo teisės aktai, CDL-AD(2019) 014, 2019 m. birželio 21–22 d.), <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD>.

²⁵ Nuomonėje atkreipiamas dėmesys į svarbius klausimus apie kai kurių pakeitimų pagrįstumą ir loginį pagrindą.

²⁶ GRECO AdHocRep(2019) 1 ir GRECO RC4(2019) 11.

²⁷ Vertinimą atlieka Teisingumo ministerijos darbo grupė, konsultuodamasi su visomis teisminėmis institucijomis ir teisėjų profesinėmis asociacijomis. 2019 m. rugsėjo 17 d. teisingumo ministras paskelbė, kad, remiantis preliminariais darbinėmis išvadomis, dabartinės formos Specialiojo skyriaus veikimui nepritariama.

prokurorais, įskaitant dabartinį generalinį prokurorą. Todėl generalinis prokuroras nusprendė išeiti į pensiją ir ši funkcija dabar taip pat vykdoma *ad interim*²⁸. Tuometinis ministras pradėjo naują generalinio prokuroro skyrimo procedūrą, tačiau ją atšaukė 2019 m. balandžio mėn. pareigas pradėjęs eiti naujas teisingumo ministras. Dabartinio ministro požiūris padėjo išvengti tolesnio padėties blogėjimo ir leido patobulinti šią procedūrą. Rumunijos Vyriausybė to turėtų siekti prioritetine tvarka, nes pastarųjų metų patirtis patvirtina, kad vykstant procesui dėl politinės įtakos gali nukentėti skyrimo procedūros kokybė ir kad reikia rasti ilgalaikį ir tvarų sprendimą.

Teismų inspekcija atlieka pagrindinį vaidmenį užtikrinant visuomenės pasitikėjimą teismų nepriklausomumu, profesionalumu ir etiškumu. Po kelerius metus trukusio teigiamo vertinimo 2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje atkreiptas dėmesys į dideles šios inspekcijos problemas: sistemingą drausminės procedūros taikymą teisėjams, viešai prieštaraujantiems teisminių institucijų reformos kryptimui, dokumentų, kuriais tuo metu pasinaudojo politikai išpuoliams prieš teismines institucijas rengti, nutekimą ir Vyriausybės valdymo grupės veiklos pratęsimą.

2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje rekomenduojama:

- *Aukščiausioji teisėjų taryba nedelsiant paskirti laikinąją Teismų inspekcijos valdymo grupę, o per tris mėnesius konkurso tvarka – naują šios inspekcijos valdymo grupę.*

Aukščiausioji teisėjų taryba nepaskyrė naujos laikinosios valdymo grupės, todėl Vyriausiasis inspektorius liko *ad interim* iki 2019 m. gegužės mėn., kai Aukščiausioji taryba, nepaisydama nesutarimų, vėl paskyrė tą patį Vyriausiąjį inspektorių. Tuo pačiu metu, nuo paskutinės ataskaitos pateikimo, teisėjams²⁹, įskaitant teisminių institucijų vadovus, kurie prieštarauja teisminių institucijų reformoms, buvo toliau sistemingai taikomos drausminės procedūros, taip pat buvo toliau nutekinami dokumentai³⁰. Todėl 2018 m. lapkričio mėn. rekomendacija jau atsilieka nuo įvykių, bet pagrindinės problemos tebėra aktualios.

Vėlesnėse BTM ataskaitose atkreiptas dėmesys į teisėjams ir teisminėms institucijoms daromą spaudimą dėl viešų politinio pasaulio ir žiniasklaidos išpuolių. Nuo 2018 m. pradžios padėtį dar labiau apsunkino institucijų, atsakingų už teisėjų drausminį ir baudžiamosios veikos tyrimą, veiksmai. Tokį spaudimą visų pirma patyrė Nacionalinis kovos su korupcija direktoratas, taip pat Generalinė prokuratūra. Per minėtą laikotarpį taip pat labai padidėjo spaudimas Aukštajam kasaciniam ir teisingumo teismui, kompetentingam nagrinėti daugelį aukšto lygio korupcijos bylų. Vyriausybė inicijavo dvi konstitucinės justicijos bylas dėl to, kaip Aukštasis teismas aiškina baudžiamųjų bylų teisėjų kolegijų sudėties procedūrinės taisyklės^{31,32}. Be to, Teismų inspekcija pateikė drausminį skundą prieš savo pirmininkę, o Aukščiausiosios tarybos teisėjų skyrius paragino ją atšaukti iš pareigų.

²⁸ 2019 m. spalio 2 d. po skandalų dėl atliekamų tyrimų ir politinio spaudimo atsistatydino Organizuoto nusikalstamumo ir terorizmo tyrimų direktorato (DIICOT) vyriausiasis prokuroras. Visos aukščiausio rango prokuroro funkcijos dabar vykdomos *ad interim*.

²⁹ Drausminių tyrimų, susijusių su viešaisiais pareiškimais, kurie yra kritiški vykdomų reformų atžvilgiu, pavyzdžiai:
<https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=2be852a5-365b-44e2-990d-47696231789a&InfoCSM;>
<https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=38b70eb6-641a-4794-9109-e6805dfd778e&InfoCSM;>
<http://www.inspectiajudiciara.ro/Download.aspx?guid=7c561595-2efe-4ce4-abd7-3150b5d52274&InfoCSM;>
http://portal.just.ro/36/SitePages/Dosar.aspx?id_dosar=200000000361685&id_inst=36;
<https://cursdeguvernare.ro/asociatia-initiativa-pentru-justitie-inspectia-judiciara-incearca-sa-i-intimideze-pe-magistratii-care-lupta-pentru-apararea-independentei-justitiei.html>.

³⁰ Naujausias pavyzdys susijęs su Teismų inspekcijos ataskaita dėl baudžiamojo persekiojimo institucijų ir žvalgybos tarnybų bendradarbiavimo tvarkos, skirtos pokalbių klausymuisi, taikymo. Ši ataskaita buvo nutekinta žiniasklaidai iki tol, kol Aukščiausioji taryba galėjo ją išanalizuoti.

³¹ Šias konstitucinės justicijos bylas, susijusias su Parlamento (kaip teisės aktų leidėjo) ir Aukštojo teismo konfliktu, Vyriausybė perdavė Konstituciniam Teismui, remdamasi tuo, kad Aukštasis teismas, aiškindamas teisės aktus, viršijo savo konstitucinius įgaliojimus ir pats pasidarė teisės aktų leidėju.

³² Buvo pareikšta abejonių dėl to, ar sprendimą dėl Aukštojo teismo pateikto teisinio aiškinimo turi priimti Konstitucinis Teismas.

Atrodo, kad šių bendrų veiksmų tikslas – daryti spaudimą Aukštajam teismui, ir kai pirmininkė pranešė apie ketinimą nelikti antrajai kadencijai, ji aiškiai nurodė, kad tai ir buvo ta priežastis³³.

Aukščiausioji taryba neseniai paskyrė naują Aukštojo teismo pirmininką. Bus itin svarbu, kad Aukštasis teismas, vadovaujant naujam pirmininkui, išliktų nepriklausomas ir profesionalus, taip pat ir kovojant su aukšto lygio korupcija.

Šie pokyčiai patvirtina 2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje pateiktą Komisijos vertinimą, kad Aukščiausioji teisėjų taryba neatlieka savo vaidmens užtikrinti veiksmingą stabdžių ir atsvarų sistemą, siekiant apginti teisminių institucijų, kurioms daromas spaudimas, nepriklausomumą (Žr. 7 rekomendaciją).

Baudžiamieji kodeksai

2018 m. liepos mėn. Rumunijos Parlamentas skubos tvarka priėmė Baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimus. Be kitų subjektų, šiuos pokyčius labai kritikavo Europos Komisija ir Venecijos komisija³⁴. Ypatingą susirūpinimą kėlė staigus kaltinamųjų teisių, nukentėjusiųjų teisių ir valstybės pareigos veiksmingai tirti nusikaltimus pusiausvyros pokytis. Pokyčiai buvo akivaizdžiai nesuderinami su BTM rekomendacija padidinti kodeksų stabilumą ir juos iš dalies pakeisti tik tais atvejais, kai to konkrečiai reikalaujama Konstitucinio Teismo sprendimais ir perkeltant ES direktyvas į nacionalinę teisę. Daugelis pakeitimų pasirodė nesuderinami su ES teise ar tarptautiniais Rumunijos įsipareigojimais. 2018 m. spalio mėn. Konstitucinis Teismas nusprendė, kad daugelis pakeitimų prieštarauja Konstitucijai.

2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje rekomenduojama:

- *įšaldyti Baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimų įsigaliojimą;*
- *iš naujo peržiūrėti Baudžiamąjį kodeksą ir Baudžiamojo proceso kodeksą, visapusiškai atsižvelgiant į suderinamumą su ES teise ir tarptautinėmis kovos su korupcija priemonėmis poreikį, taip pat į rekomendacijas pagal BTM ir Venecijos komisijos nuomonę.*

Į šias rekomendacijas nebuvo atsižvelgta. Buvo padaryta pertrauka, tačiau nebuvo pripažinta, kad tai yra susirūpinimą keliantys klausimai, ir šis laikas nebuvo panaudotas platesnio masto diskusijoms ir konsultacijoms. Balandžio mėn. Parlamentas priėmė pakeistus abiejų kodeksų pakeitimus, taip pat specialų įstatymą dėl korupcijos, taikydamas skubią teisėkūros procedūrą. Daugelis pakeitimų ir toliau kelia susirūpinimą dėl savo poveikio teisėsaugos ir teisminių institucijų gebėjimui tirti nusikaltimus apskritai, o ypač nusikaltimus, susijusius su korupcija, ir už juos taikyti sankcijas. Pakeitimams pritarianti Parlamento dauguma argumentuoja tuo, kad buvo siekiama išlaikyti tik tuos pakeitimus, kurie 2018 m. spalio mėn. Konstitucinio Teismo sprendimais nebuvo laikomi prieštaraujančiais Konstitucijai. Opozicijos partijos ir Rumunijos prezidentas užginčijo šiuos pakeitimus Konstituciniame Teisme ir 2019 m. liepos mėn. šis teismas priėmė sprendimą, kad visi pakeitimai prieštarauja Konstitucijai ir neatitinka ankstesnių jo sprendimų³⁵.

Nors, įsikišus Konstituciniam Teismui, šis teisėkūros procesas iš tiesų buvo nutrauktas, ir tai reiškė, kad pakeitimai neįsigalios dėl nekonstitucingumo, Europos Komisijos ir daugelio kitų stebėtojų susirūpinimas buvo grindžiamas su pakeitimais susijusiais politiniais sprendimais. Todėl susirūpinimą tebekelia tai, kad pasirinktos politikos nebuvo aiškiai atsakyta³⁶.

³³ <https://www.mediafax.ro/social/tarcea-despre-refuzul-de-a-mai-candida-la-inalta-curte-m-a-facut-sa-imi-fie-dor-sa-traiesc-printre-oameni-cu-bun-simt-18218170>

³⁴ Venecijos komisijos nuomonė 930/2018.

³⁵ [Sprendimų pagrindimai dar nepaskelbti.](#)

³⁶ 2019 m. rugpjūčio mėn. Parlamentas oficialiai atmetė 2017 m. vasario mėn. amnestijos ir malonės įstatymą, kuris buvo likęs ant Parlamento stalo.

3.1.2. 2017 m. sausio mėn. rekomendacijos. Teismų nepriklausomumas ir teismų reforma

3.1.2.1. Teismų nepriklausomumas

1 rekomendacija. Padedant Venecijos komisijai, įdiegti patikimą ir nepriklausomą aukščiausio rango prokurorų skyrimo sistemą, pagrįstą aiškiais ir skaidriais kriterijais.

2 rekomendacija. Užtikrinti, kad į Parlamentarų elgesio kodeksą, kuris dabar rengiamas Parlamente, būtų įtrauktos aiškos nuostatos dėl institucijų tarpusavio pagarbos ir būtų aiškiai nustatyta, kad parlamentarai ir Parlamento procedūros turėtų paisyti teisminių institucijų nepriklausomumo principo. Galėtų būti priimtas panašus Ministrų elgesio kodeksas.

Skirimas

2017 m. sausio mėn. Komisija pakartojo savo rekomendaciją įdiegti skaidrią ir nuopelnais pagrįstą aukščiausio rango prokurorų skyrimo sistemą, kurioje būtų pakankamų apsaugos nuo politinio kišimosi priemonių. 2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje padaryta išvada, kad padėtis pablogėjo, ir ši tendencija tęsiasi (žr. pirmiau)³⁷.

Procedūra tapo skaidresnė, ypač Teisingumo ministerijai paskelbus atrankos ir vertinimo kriterijus. Dabartinis teisingumo ministras pripažino, kad reikia toliau gerinti padėtį. Vis dėlto tai, kad per mažiau nei šešis mėnesius padaryti keturi pakeitimai, rodo, kad naudingi patobulinimai trumpuoju laikotarpiu neprilygsta ilgalaikiam sprendimui. Kaip anksčiau nurodyta BTM ataskaitose, problemos yra taip įsisenėjusios, kad reikia tokių pakeitimų, kurie būtų pagrįsti bendru sutarimu ir įtvirtinti teisės aktuose. Venecijos komisijos dalyvavimas ir toliau yra geriausias būdas rasti Vyriausybės ir teisminių institucijų dalyvavimo pusiausvyrą, o tai gali kelti visuomenės pasitikėjimą.

Elgesio kodeksai

Per atskaitinį laikotarpį žiniasklaida ir Vyriausybės bei Parlamento atstovai toliau ypač dažnai kritikavo teismų sistemą ir pavienius teisėjus.

Nuo 2017 m. pabaigos galioja Parlamento narių elgesio kodeksas. 2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje nustatyta, kad, trūkstant aiškių nuostatų dėl teisminių institucijų nepriklausomumo paisymo, kodeksas dar neatlieka šios funkcijos. Nuo 2018 m. lapkričio mėn. ataskaitos pateikimo Deputatų Rūmai tam tikrais atvejais skyrė sankcijas už kodekso pažeidimus, tačiau atrodo, kad šie atvejai nėra susiję su teisminių institucijų kritikos, galinčios pakenkti jų nepriklausomumui, atvejais.³⁸

Komisija taip pat pasiūlė, kad būtų naudinga turėti ministerijų elgesio kodeksą, ir 2019 m. balandžio mėn. Vyriausybė iš dalies pakeitė ministerijų elgesio kodeksą, kad į jį būtų aiškiai įtrauktas reikalavimas gerbti teismų nepriklausomumą. Dar neaišku, ar šis kodeksas gali būti veiksminga atskaitomybės priemonė.

3.1.2.2. Teismų reforma

3 rekomendacija. Reikėtų užbaigti dabartinį Rumunijos baudžiamųjų kodeksų reformos etapą, t. y. kad Parlamentas, pasikonsultavęs su teisminėmis institucijomis, įgyvendintų savo planus priimti 2016 m. Vyriausybės pateiktus pakeitimus. Teisingumo ministras, Aukščiausioji teisėjų taryba ir Aukštasis kasacinis ir teisingumo teismas turėtų užbaigti rengti veiksmų planą, kuriuo užtikrinama, kad likusias Civilinio proceso kodekso nuostatas būtų galima įgyvendinti iki naujojo termino.

4 rekomendacija. Siekdami užtikrinti dar skaidresnį ir nuspėjamesnį teisėkūros procesą, Vyriausybė ir Parlamentas, priimdami sprendimus ir vykdydami teisėkūros veiklą, susijusią su Baudžiamuoju kodeksu ir Baudžiamojo proceso kodeksu, kovos su korupcija įstatymais, tarnybinės etikos įstatymais

³⁷ COM(2018) 851 ir SWD(2018) 551. Taip pat žr. 2018 m. spalio 20 d. Venecijos komisijos nuomonę Nr. 924/2018.

³⁸ <http://www.cdep.ro/pls/dic/site2015.page?id=1046>.

(dėl interesų nesuderinamumo, interesų konfliktų ir nepagrįsto praturtėjimo), teisingumo sistemos įstatymais (susijusiais su teisingumo sistemos organizavimu), Civiliniu kodeksu ir Civilinio proceso kodeksu, remdamesi 2016 m. Vyriausybės nustatyto sprendimų priėmimo skaidrumo principu, turėtų užtikrinti visišką skaidrumą ir deramai atsižvelgti į konsultacijas su atitinkamomis valdžios institucijomis ir suinteresuotaisiais subjektais.

Civilinio proceso kodeksas

3 rekomendacija skirta Civilinio proceso kodekso reformai, kuria nustatytas civilinių bylų nagrinėjimo tarybos kolegijoje etapas, užbaigti. 2018 m. ši reforma buvo nutraukta³⁹. Tai reiškia, kad daugiau nebus imamasi priemonių civilinio teisingumo veiksmingumui didinti, tačiau tai turėtų suteikti galimybę užtikrinti šios teismų sistemos šakos stabilumo laikotarpį.

Teisėkūros proceso skaidrumas ir nuspėjamumas siekiant priimti teismų reformos ir kovos su korupcija priemonių teisės aktus (informacijos apie Baudžiamuosius kodeksus ieškokite aukščiau)

2017 m. sausio mėn. ataskaitoje aiškiai nurodyta, kad pats teisės aktų priėmimo procesas yra svarbus. Tai ir toliau kelia susirūpinimą. Venecijos komisija griežtai sukritikavo teisingumo teisės aktų keitimo nepaprastaisiais potvarkiais procesą⁴⁰ dėl jo poveikio teisės aktų kokybei, teisiniam tikrumui, Vyriausybės išorės patikrinimams ir valdžių atskyrimo principui⁴¹. Be to, kaip minėta pirmiau, 2019 m. balandžio mėn. Parlamento teisėkūros procesas, kuriuo iš dalies keičiamas Baudžiamasis kodeksas, Baudžiamojo proceso kodeksas ir specialus įstatymas dėl korupcijos, truko tik apie vieną savaitę.

Tai buvo svarbus klausimas, paminėtas 2019 m. gegužės mėn. Komisijos rašte, kuriame išreiškiamas susirūpinimas dėl grėsmės teisinei valstybei. Šis susirūpinimas taip pat buvo išreikštas gegužės mėn. surengtame referendume, kuriame visuomenė labai pritarė tvarkingesniam procesui. Ministras pirmininkas pareiškė, kad Vyriausybė stebės rezultatus ir susilaikys nuo nepaprastųjų potvarkių priėmimo teisingumo srityje. 2019 m. rugsėjo mėn. Parlamentas taip pat panaikino Specialų parlamentinį komitetą sisteminimo, vienodinimo ir teisėkūros stabilumo užtikrinimo teismuose klausimams, kuris inicijavo kai kurias sparčiausias procedūras.

Nuo 2018 m. lapkričio mėn. ataskaitos pateikimo kilo panašių problemų dėl teisėkūros pokyčių, susijusių su tarnybinės etikos teisine sistema. Vienas po kito padaryti tarnybinės etikos teisės aktų pakeitimai gerokai padidino aiškumo ir teisinio tikrumo stoką (žr. antrą orientacinį tikslą).

5 rekomendacija. Siekdama išspręsti teismo sprendimų nevykdančių ir teismų praktikos nepaisančių viešojo administravimo institucijų problemą, Vyriausybė turėtų parengti atitinkamą veiksmų planą ir nustatyti mechanizmą, kad būtų gauti tikslūs statistiniai duomenys, kuriais remiantis ateityje būtų galima vykdyti stebėseną. Ji taip pat turėtų sukurti vidaus stebėjimo sistemą, kurioje dalyvautų Aukščiausioji teisėjų taryba ir Audito Rūmai, kad būtų užtikrintas tinkamas veiksmų plano įgyvendinimas.

6 rekomendacija. Strateginio teismų valdymo organai, t. y. teisingumo ministras, Aukščiausioji teisėjų taryba, Aukštasis kasacinis ir teisingumo teismas ir generalinis prokuroras, turėtų užtikrinti priimto veiksmų plano įgyvendinimą ir reguliariai teikti bendras viešas ataskaitas apie jo įgyvendinimą,

³⁹ Iš dalies pakeisti įstatymai įsigaliojo 2018 m. gruodžio mėn. 2018 m. gruodžio 17 d. Įstatymas Nr. 310/2018, kuriuo iš dalies keičiamas ir papildomas Įstatymas Nr. 134/2010 dėl Civilinio proceso kodekso.

⁴⁰ Venecijos komisijos nuomonė 950/2019.

⁴¹ Nuomonėje daroma išvada, kad „labiausiai nerimą kelia tai, kad Vyriausybė ir toliau keičia teisės aktus nepaprastaisiais potvarkiais. Nors Konstitucijoje aiškiai nurodyta, kad tai turėtų būti išimtinė priemonė, Vyriausybės nepaprastieji potvarkiai tapo įprasta praktika. Pagrindinės svarbiausių valstybės institucijų veiklos taisyklės keičiamos pernelyg greitai ir pernelyg dažnai, be pasirengimo ir konsultacijų, todėl kyla teisėtų klausimų dėl rezultatų ir tikrų motyvų, kuriais grindžiami kai kurie iš šių pokyčių, pagrįstumo. Parengti teisiniai dokumentai nėra aiškūs. Ši praktika silpnina Vyriausybės išorės patikrinimus, prieštarauja valdžių atskyrimo principui ir trikdo teisinį tikrumą.“

įskaitant apie tai, kaip buvo išspręstos teismo tarnautojų trūkumo, pernelyg didelio darbo krūvio ir sprendimų pagrindimo vėlavimo problemos.

Teismo sprendimų paisymas

2019 m. balandžio 3 d. Rumunijos Vyriausybė patvirtino Memorandumą dėl priemonių, kuriomis, remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, susijusia su teismo sprendimų, priimtų dėl viešųjų skolininkų, nevykdymu arba pavėluotu vykdymu, užtikrinamas teismo sprendimų dėl viešųjų skolininkų vykdymas. Tai – tolesni veiksmai, susiję su Europos Žmogaus Teisių Teismo bylų grupe „Săcăleanu prieš Rumuniją“⁴².

Memorandume pateiktus pasiūlymus, įskaitant būtinas reguliavimo priemones, dabar nagrinėja Rumunijos valdžios institucijos, siekdamos pasirengti jas įgyvendinti. Teisingumo ministerija ir Aukščiausioji teisėjų taryba yra paskutiniuose ECRIS IT taikomųjų programų kūrimo etapuose, kurie bus naudojami nustatant galutinių teismo sprendimų, kuriuose viešosios institucijos yra skolininkai arba kreditoriai, skaičių⁴³.

Teismų sistemos struktūrinės reformos

Per didžiąją nurodyto laikotarpio dalį Strateginio teismų valdymo organai nefunkcionavo taip, kaip buvo numatyta⁴⁴. 2019 m. rugsėjo mėn. vėl prasidėjo posėdžiai, kuriuos taip pat papildė nauji koordinavimo mechanizmai ir pastangos užmegzti dialogą su teisėjais, profesinėmis asociacijomis ir pilietine visuomene⁴⁵. Atsižvelgiant į dabartinius uždavinius, labai svarbu, kad Strateginio teismų valdymo organai taptų forumu, kuriame būtų galima spręsti svarbius strateginius teismų sistemos klausimus. Taip būtų galima atkurti pagrindinių teisminių ir vyriausybinių institucijų tarpusavio pasitikėjimą. Tai, kad teisingumo sistemos veikimo ir organizavimo esminiai pakeitimai buvo atliekami nepaprastaisiais potvarkiais, o ne bendru sutarimu priimtais Strateginio teismų valdymo organų sprendimais, gali tik sumažinti šių pakeitimų veiksmingumą ir tvarumą⁴⁶.

7 rekomendacija. Naujoji Aukščiausioji teisėjų taryba turėtų parengti bendrą savo įgaliojimais pagrįstą programą, įskaitant priemones skaidrumui bei atskaitomybei skatinti. Į ją turėtų būti įtraukta informavimo strategija, kurioje būtų numatyta reguliariai rengti atvirus posėdžius su visų lygmenų teisėjų ir prokurorų asamblėjomis, taip pat pilietine visuomene ir profesinėmis organizacijomis, ir joje turėtų būti nustatyta, kad metinės ataskaitos turi būti aptariamose teisėjų ir prokurorų generalinėse asamblėjose.

Aukščiausiosios teisėjų tarybos skaidrumas ir atskaitomybė

Nors Aukščiausioji teisėjų taryba praneša, kad toliau įgyvendina savo įgaliojimų prioritetus⁴⁷, per laikotarpį nuo 2018 m. lapkričio mėn. ataskaitos paskelbimo Aukščiausioje taryboje buvo nesutarimų ir prieštaraavimų. Be to, ji dažnai likdavo nuošalyje, kai Vyriausybė arba Parlamentas priimdavo esminius sprendimus dėl teisminių institucijų organizavimo ir veikimo. Aukščiausiosios tarybos pozicijos dėl esminių klausimų, susijusių su Rumunijos teisingumo sistemos veikimu, pavyzdžiui, dėl Specialiojo teisėjų pažeidimų tyrimo skyriaus arba kandidatų į svarbius postus skyrimo ir teisingumo

⁴² Su Săcăleanu bylų grupe susijusių struktūrinių priemonių veiksmų planą galima rasti <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806dda63>.

⁴³ Žr. techninės ataskaitos 5 rekomendaciją.

⁴⁴ Strateginio teismų valdymo organus, be kita ko, sudaro teisingumo ministras, Aukščiausioji taryba, Aukštasis teismas ir generalinis prokuroras. Jie įsteigti 2016 m. kaip forumas, kurio tikslas – palengvinti diskusijas ir sprendimų priėmimą bendru sutarimu dėl teismų sistemos strateginių krypčių ir išteklių. Ji taip pat prižiūri, kaip įgyvendinama Teisminių institucijų vystymo strategija.

⁴⁵ Rugsėjo 17 d. įvyko Strateginio teismų valdymo tarybos posėdis. Dabartinis teisingumo ministras planuoja rengti posėdžius kas šešias savaites. Kartu vyko darbo grupių darbas ir konsultacijos dėl Specialiojo teisėjų pažeidimų tyrimo skyriaus ir baudžiamųjų kodeksų.

⁴⁶ Pavyzdžiui, nepaprastieji potvarkiai dėl teisingumo teisės aktų, priimtų nuo 2018 m. rugsėjo mėn. iki 2019 m. kovo mėn.

⁴⁷ 2017–2022 m. laikotarpio.

sistemos nepriklausomumo gynimo kelia susirūpinimą dėl šios tarybos institucinės nepriklausomybės ir autoriteto. Šią padėtį dar labiau pablogino teisingumo teisės aktų pakeitimai, dėl kurių sprendimus dėl pagrindinių klausimų gali priimti tik keli Aukščiausiosios tarybos nariai (žr. pirmiau). Tą taip pat patvirtina pareiškimai, kurie paskelbti Aukščiausiosios tarybos vardu, tačiau dėl kurių susitarė tik dalis jos narių. Ši modelį taip pat iliustruoja nepakankama profesinių asociacijų parama ar pozicijų derinimas su teisėjais teismuose ir prokuratūrose. Aukščiausioji Taryba nesutarė, kaip reaguoti į Europos Komisijos, Venecijos komisijos ir GRECO rekomendacijas, ir apskritai dėl to, kada imtis veiksmų ginant teisingumo nepriklausomumą, nes dabartinis Aukščiausiosios tarybos pirmininkas ir dalis jos narių toliau pritaria dabartiniams teisingumo teisės aktų dokumentams. Aukščiausioji Taryba ėmėsi veiksmų dėl kai kurių skundų, apie kuriuos jai pranešta ir kurie susiję su teisėjų nepriklausomumo, reputacijos ir nešališkumo gynyba, tačiau panašu, kad tai gana nedidelė dalis, palyginti su problemos mastu. Kai Aukščiausioji Taryba minėdavo teisminių institucijų nepriklausomumo gynybą, ji kartais iškeldavo galimo politinio šališkumo problemą.⁴⁸

Toliau buvo daroma pažanga pagal pirmą orientacinį tikslą, susijusį su 5 rekomendacija (sprendimų vykdymas) ir 3 rekomendacija (tik dėl Civilinio proceso kodekso). 1, 3 ir 4 rekomendacijos nebuvo įgyvendintos. Įgyvendinant 2, 6 ir 7 rekomendacijas nepadaryta jokios reikšmingos pažangos. Kalbant apie 2018 m. lapkričio mėn. papildomas rekomendacijas, padėtis dar labiau pablogėjo, o, kalbant apie konkrečias priemones padėčiai ištaisyti, teigiamas požiūris, kurio imta laikytis pastaruoju metu, nedavė rezultatų. Susirūpinimas dėl pavojaus teismų sistemos veiksmingumui ir nepriklausomumui pasitvirtino. Todėl Komisija mano, kad pirmo orientacinio tikslo negalima laikyti įvykdytu ir kad Rumunijos valdžios institucijoms reikia imtis veiksmų, kad būtų atsižvelgta į visas 2017 m. sausio mėn. ir 2018 m. lapkričio mėn. rekomendacijas.

3.2. Antras orientacinis tikslas. Tarnybinės etikos sistema ir Nacionalinė tarnybinės etikos agentūra

Nuspėjamumas ir teisinis tikrumas, susiję su tarnybinės etikos teisine sistema

Ankstesnėse BTM ataskaitose buvo akcentuojamos nuolatinės problemos, susijusios su teisine tarnybinės etikos sistema, ir stabilumo bei aiškumo poreikis. Per pastaruosius dvejus su puse metų priimti penki teisės aktų pasiūlymai, kuriais keičiami tarnybinės etikos teisės aktai. Be to, kad šie pakeitimai vienas po kito silpnino tam tikras nuostatas ir Nacionalinės tarnybinės etikos agentūros (ANI) gebėjimą toliau tęsti savo darbą, jie toliau prisidėjo prie teisinės aplinkos susiskaidymo palaikymo.

Didelį susirūpinimą kelia du 2019 m. įsigaliosiantys pasiūlymai. Pirmuoju pasiūlymu nustatomas trejų metų senaties terminas veiksams, iš kurių galima spręsti apie interesų konflikto ar nesuderinamumo buvimą. Pirmia, tai turi konkretų poveikį nagrinėjamoms byloms, o ANI tikisi iki šių metų pabaigos užbaigti maždaug 200 tyrimų. Antra, dėl to atsiranda nesuderinamumas su kitomis tarnybinės etikos sistemos nuostatomis ir dėl to neaišku, ar priėmus galutinį teismo sprendimą, jei jis (o ne pati ANI ataskaita) priimamas pasibaigus trejų metų laikotarpiui, vis dar gali būti skirta sankcija. Antruoju pasiūlymu iš dalies keičiamas su vietos lygmeniu renkamų pareigūnų interesų konfliktu susijęs sankcijų režimas: juo nustatoma nauja administracinė sankcijų tvarka. Ji yra ne tokia griežta, kaip dabartinė, ir, ANI nuomone, ja neleidžiama taikyti atgrasomųjų sankcijų. Pakankamai atgrasomos sankcijos už interesų nesuderinamumą ir konfliktą yra svarbus korupcijos prevencijos elementas. Šiais dviem pasiūlymais padidinamas teisinis neapibrėžtumas, susijęs su taikoma tarnybinės etikos tvarka, ir kyla pavojus nukrypti nuo antro orientacinio tikslo, jeigu nebebus galima taikyti atgrasomųjų sankcijų (nepaisant galutinio teismo sprendimo).

⁴⁸ Pavyzdžiui, pareiškimai, kuriais smerkiamos Europos Parlamento pirmininko deklaracijos, kuriose kritikuojamos Specialiojo teisėjų pažeidimų tyrimo skyriaus taikytos prevencinės priemonės, dėl kurių Europos prokuratūros kandidatas negalėjo dalyvauti Europos Parlamento klausyme, ir Rumunijos prezidento deklaracijos, kuriomis atmetamas 2019 m. rugpjūčio mėn. ministro pirmininko pateiktas pasiūlymas dėl teisingumo ministro.

8 rekomendacija. Užtikrinti, kad sistema PREVENT pradėtų veikti. Nacionalinė tarnybinės etikos agentūra ir Nacionalinė viešųjų pirkimų agentūra turėtų teikti ataskaitas apie viešųjų pirkimų procedūrų ex ante patikras ir tolesnius veiksmus, įskaitant ex post patikras, taip pat apie nustatytus interesų konfliktų arba korupcijos atvejus ir organizuoti viešus debatus, kuriuose galėtų pasisakyti Vyriausybė, vietos valdžios institucijos, teisminės institucijos ir pilietinė visuomenė.

9 rekomendacija. Parlamentas turėtų skaidriai priimti sprendimus, kai kalbama apie tolesnius veiksmus, susijusius su galutiniais ir neatšaukiamais jo nariams skirtais sprendimais dėl interesų nesuderinamumo, interesų konfliktų ir nepagrįsto praturtėjimo.

Sistema PREVENT

2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje buvo nurodyta, kad ši rekomendacija įgyvendinta. Sistema PREVENT ir toliau veikia visu pajėgumu, ir ANI praneša apie teigiamus rezultatus. Apskritai ANI rezultatai, pasiekti nagrinėjant administracinių interesų nesuderinamumo ir konfliktų atvejus, išliko nepakitę⁴⁹.

Tolesni veiksmai dėl teismo sprendimų, susijusių su Parlamento nariais

2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad sankcijos Parlamento nariams, kurie vykdo nesuderinamas funkcijas arba kuriems iškyla interesų konfliktų, nustatytos remiantis galutiniu teismo sprendimu, priimtu atsižvelgiant į ANI ataskaitą, buvo taikomos pavėluotai ir akivaizdžiai nenuosekliai. Joje buvo akcentuojamas galimas skirtingas taisyklių aiškinimas (visų pirma tais atvejais, kai aptariamas tarnybinės etikos incidentas įvyko vykdant ankstesnius įgaliojimus arba einant ankstesnes pareigas). Ataskaitoje nurodyta, kad taisyklės dėl interesų nesuderinamumo ir konflikto reikia paaiškinti taip, kad būtų laikomasi BTM orientacinio tikslo užtikrinti, kad būtų priimami „privalomi sprendimai, kuriais remiantis būtų imamasi atgrasomųjų sankcijų“. Nuo 2018 m. lapkričio mėn. ataskaitos paskelbimo šiuo klausimu neįvyko jokių naujų pokyčių. 2019 m. liepos mėn. teisingumo ministras pasiūlė surengti susitikimą su visomis susijusiomis institucijomis, kad šis klausimas būtų išspręstas. Tai galėtų būti konstruktyvus pirmasis žingsnis. Turėtų būti siekiama ilgalaikio sprendimo, kuriuo būtų užtikrintas būtinas aiškumas.

8 rekomendacija lieka įgyvendinta. Kad būtų padaryta pažanga įgyvendinant 9 rekomendaciją, reikia paaiškinti taisykles, kurios dabar nėra aiškos. Siekiant išvengti rizikos, kad priėmus galutinį teismo sprendimą nebegalės būti taikomos atgrasomosios sankcijos, o tai reikštų, kad bus nukrypta nuo antro orientacinio tikslo, reikės išaiškinti tarnybinės etikos teisės aktų pakeitimus. Todėl antras orientacinis tikslas dar neįgyvendintas.

3.3. Trečias orientacinis tikslas. Kova su aukšto lygio korupcija

Nacionalinio kovos su korupcija direktorato tvarumas ir kovos su korupcija negrįžtamumas

Nuo 2018 m. lapkričio mėn. ataskaitos paskelbimo, nepaisant labai sudėtingų aplinkybių, teisėsaugos institucijos, dalyvaujančios kovojant su aukšto lygio korupcija, toliau tiria kaltinimus ir taiko sankcijas už sunkius nusikaltimus, susijusius su aukšto lygio korupcija.

2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje atkreiptas dėmesys į sistemingą spaudimą pagrindinėms kovos su korupcija institucijoms, visų pirma Nacionaliniam kovos su korupcija direktoratui (DNA) ir Aukštajam kasaciniam ir teisingumo teismui, taip pat į vis didesnį susirūpinimą, ar jos galės toliau vykdyti savo užduotis, o tai turi įtakos kovos su korupcija negrįžtamumui. Nors rezultatai išlieka geri, yra požymių, rodančių, kad nuolatinis spaudimas šioms įstaigoms turėjo neigiamą poveikį.

Į iš dalies pakeistus teisingumo teisės aktus buvo staiga įtraukti darbo stažo reikalavimų pakeitimai, o tai turėjo įtakos DNA gebėjimui veikti. Aukšto lygio korupcijos bylų nagrinėjimo veiksmingumui taip pat pakenkė atsakomybės už daugelį bylų perdavimas Specialiajam skyriui, kuris yra kompetentingas tirti ne tik teisėjų padarytus pažeidimus, bet ir kitų asmenų padarytus susijusius pažeidimus. 2018 m. lapkričio mėn. nustatyta grėsmė, kad Specialusis skyrius galėtų būti naudojamas kaip priemonė aukšto

⁴⁹ Taip pat žr. techninės ataskaitos antrą orientacinį tikslą.

lygio korupcijos bylų eigai pakeisti ir daryti spaudimą teisėjams, pasitvirtino (žr. pirmą orientacinį tikslą). Nutraukus skyrimo procedūrą, DNA lieka be vyriausiojo prokuroro. Nors dabartinis *ad interim* vadovas sėkmingai dirbo, laikinas *ad interim* paskyrimų pobūdis prideda netikrumo ir pažeidžiamumo.

Teisingumo veiksmingumui aukšto lygio korupcijos bylose taip pat turėjo įtakos staigus spaudimo Aukštajam teismui padidėjimas (žr. pirmą orientacinį tikslą). Visų pirma dėl Aukštojo teismo į Konstitucinį Teismą kreiptasi Vyriausybei inicijavus dvi konstitucinės justicijos bylas, susijusias su tuo, kaip Aukštasis teismas aiškina 5 teisėjų apeliacinių kolegijų sudėties ir 3 teisėjų kolegijų pirmosios instancijos korupcijos bylose sudėties procedūrinės taisyklės. Nors Konstitucinio Teismo sprendimai netaikomi baigtoms nagrinėti teismo byloms, po sprendimo dėl 5 teisėjų kolegijų atsirado didelis netikrumas. 2019 m. pradžioje buvo apsvarstyta galimybė priimti nepaprastąjį potvarkį, kuris, jei būtų priimtas, galėtų sudaryti sąlygas iš naujo pradėti nagrinėti visas aukšto lygio korupcijos bylas, kurios buvo baigtos nagrinėti nuo 2014 m. galutiniu Aukštojo teismo sprendimu, kurį priėmė 5 teisėjų kolegija. Nors šis pasiūlymas buvo sukritikuotas šalies ir tarptautiniu mastu ir tai padėjo išvengti tokio nepaprastojo potvarkio priėmimo, būtų svarbu, kad Rumunijos valdžios institucijos nebesiektų tokios priemonės tikslų ir paaiškintų, kad teisės aktai, kuriais daromas poveikis ankstesnėms byloms, nėra reikalingi, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo sprendimus, ir pakartotų savo įsipareigojimą veiksmingai kovoti su korupcija.

Konstitucinio Teismo sprendimai daro tiesioginį poveikį nagrinėjamoms aukšto lygio korupcijos byloms, jais vilkinami ir iš naujo pradedami teismo procesai, ir jais remiantis tam tikromis sąlygomis leista iš naujo pradėti nagrinėti keletą galutinių bylų. Visų pasekmių dar negalima numatyti. Toks akivaizdus kišimasis į teisingumo procesą taip pat sukėlė daugiau abejonių dėl Rumunijos iki šiol pasiektos pažangos kovojant su korupcija tvarumo – juo labiau, kad tai vyksta tuo pačiu metu, kai atliekami Baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimai, kuriuose neatsižvelgta į 2018 m. lapkričio mėn. rekomendaciją dėl suderinamumo su ES teise ir tarptautinėmis kovos su korupcija priemonėmis (taip pat žr. pirmą orientacinį tikslą) poreikio.

10 rekomendacija. Patvirtinti objektyvius kriterijus, kuriais remiantis būtų priimami ir grindžiami sprendimai panaikinti Parlamento narių imunitetą, siekiant padėti užtikrinti, kad imunitetas nebūtų naudojamas siekiant išvengti korupcijos nusikaltimų tyrimo ir patraukimo baudžiamajon atsakomybėn už juos. Vyriausybė taip pat galėtų apsvarstyti galimybę pakeisti įstatymą, nustatant, kad ministrų imunitetas galiotų tik tol, kol jie eina šias pareigas. Šioje srityje galėtų padėti Venecijos komisija ir Valstybių prieš korupciją grupė (GRECO). Parlamentas turėtų įdiegti sistemą, pagal kurią būtų reguliariai teikiamos ataskaitos apie jo rūmų priimtus sprendimus dėl prašymų panaikinti imunitetą, ir galėtų organizuoti viešus debatus, kuriuose galėtų pasisakyti Aukščiausioji teisėjų taryba ir pilietinė visuomenė.

10 rekomendacija susijusi su Parlamento atskaitomybe už sprendimus dėl prokuratūros prašymų leisti taikyti prevencines priemones, pavyzdžiui, atlikti kratas arba taikyti areštą, ir dėl prašymų leisti atlikti su Parlamento nariu susijusį tyrimą, kai toks narys yra arba buvo ministras. Dėl to, kad nebuvo paaiškinti Parlamento priimti sprendimai, taip pat dėl atvejų, kai Parlamentas neleido tęsti tyrimo, kilo susirūpinimas dėl šių sprendimų objektyvumo.

2019 m. birželio 5 d. Deputatų Rūmai iš dalies pakeitė savo darbo tvarkos taisyklės dėl dabartinių ar buvusių Vyriausybės narių, kurie yra Deputatų Rūmų nariai, patraukimo baudžiamajon atsakomybėn. Visų pirma buvo pateikta nuoroda į Venecijos komisijos ataskaitoje dėl Parlamento narių imuniteto paskirties ir panaikinimo⁵⁰ nustatytus kriterijus. Šis pakeitimas vertintinas teigiamai ir Komisija tikisi, kad jis bus veiksmingai įgyvendintas, taip pat atsižvelgiant į rekomendaciją įtraukti į diskusijas teismines institucijas ir pilietinę visuomenę.

Panašias taisykles raginamas priimti Senatas. Birželio mėn. pradžioje buvo atmetas prokuroro prašymas panaikinti Senato pirmininko imunitetą. Rugsėjo mėn. Senatas atmetė prašymą pradėti senatoriaus, kuris anksčiau buvo sveikatos apsaugos ministras, baudžiamąjį persekiojimą.

⁵⁰ CDL-AD(2014) 011.

Komisija pakartoja savo 2018 m. lapkričio mėn. išvadą, kad dėl pasikeitusios padėties Rumunijoje reikėjo peržiūrėti 2017 m. sausio mėn. teigiamo vertinimo siekiant trečio orientacinio tikslo pagrindą. Nepaisant to, kad ir DNA, ir Aukštasis kasacinis ir teisingumo teismas toliau tiria aukšto lygio korupcijos atvejus ir už juos taiko sankcijas, taip pat įrodė profesionalumą labai sudėtingomis aplinkybėmis, dėl išpuolių prieš jų veiklą, vėlesnių galiojančios teisinės sistemos pakeitimų ir galimo nepritarimo galutiniam teismo sprendimui kyla klausimų dėl Rumunijos pasiektų rezultatų, kovojant su aukšto lygio korupcija, tvarumo. Todėl, nepaisant kai kurių naujausių teigiamų pokyčių, nebegalima laikyti, kad 10 rekomendacijos pakanka norint pasiekti orientacinį tikslą.

3.4. Ketvirtas orientacinis tikslas. Kova su visų lygmenų korupcija

11 rekomendacija. Toliau įgyvendinti Nacionalinę kovos su korupcija strategiją laikantis 2016 m. rugpjūčio mėn. Vyriausybės nustatytų terminų. Teisingumo ministras turėtų įdiegti ataskaitų apie veiksmingą Nacionalinės kovos su korupcija strategijos įgyvendinimą teikimo sistemą (įskaitant statistinius duomenis apie tarnybinės etikos pažeidimus viešojo administravimo institucijose, išsamią informaciją apie drausmines procedūras bei sankcijas ir informaciją apie pažeidžiamose srityse taikytas struktūrines priemones).

12 rekomendacija. Užtikrinti, kad Nacionalinė areštuoto turto valdymo agentūra veiktų visu pajėgumu ir veiksmingai, kad galėtų parengti pirmąją metinę ataskaitą, kurioje būtų pateikta patikima statistinė informacija apie nusikalstamu būdu įgyto turto konfiskavimą. Agentūra turėtų įdiegti sistemą, pagal kurią būtų reguliariai teikiamos ataskaitos apie administracinių gebėjimų plėtojimą ir nusikalstamu būdu įgyto turto konfiskavimo bei valdymo rezultatus.

Nacionalinė kovos su korupcija strategija

Toliau techniniu lygmeniu įgyvendinama Nacionalinė kovos su korupcija strategija. Korupcijos prevencijos priemonės, kaip antai kiekvienos dalyvaujančios valstybinės institucijos atliekamas vidaus auditas ir 2018 m. planuotos tarpusavio vertinimo misijos, buvo pradėtos vykdyti ne tik centrinėse institucijose, bet ir vietos lygmeniu (apskričių tarybose ir savivaldybėse). 2019 m. balandžio mėn. įvyko institucijų bendradarbiavimo platformų susitikimas. Valdžios institucijos taip pat praneša apie centrinėse ministerijose ir viešosiose įstaigose toliau taikomas korupcijos prevencijos priemones ir veiklą pažeidžiamose srityse, įskaitant švietimą, vidaus reikalų ministeriją ir finansus. Tačiau nebuvo manoma, kad korupcijos prevencija yra svarbus politinis prioritetas.

Vienas iš strategijos tikslų yra pagerinti kovos su korupcija taikant baudžiamąsias ir administracines sankcijas rezultatus. Nuo 2018 m. lapkričio mėn. ataskaitos paskelbimo Generalinė prokuratūra vykdė veiksmingą baudžiamąjį persekiojimą už korupcijos nusikaltimus, nepatenkančius į DNA kompetencijos sritį⁵¹. Tačiau pirmiau aprašytas⁵² spaudimas šioms pagrindinėms institucijoms ir galiojantys ar Parlamento priimti teisės aktų pakeitimai neišvengiamai turėjo neigiamą poveikį kovai su korupcija, be kita ko, dėl to, kad siuntė prieštarinę ženkłą dėl politinės paramos tęstiniam veiksmams, kuriais siekiama užkirsti kelią korupcijai ir už ją bausti. Tai apima Baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso bei tarnybinės etikos sistemos pakeitimus, kurie taip pat kelia pavojų, kad poveikis bus jaučiamas visais viešojo administravimo lygmenimis.

Nacionalinė areštuoto turto valdymo agentūra

Nacionalinė areštuoto turto valdymo agentūra (ANABI) dabar veikia visu pajėgumu: toliau plėtoja savo veiklą ir tai aiškiai parodo metinėse ataskaitose. Tai teigiamas pavyzdys, kai geroji patirtis kitose valstybėse narėse (Belgijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Nyderlanduose) ir už jų ribų padėjo parengti sėkmingą projektą.

⁵¹ Institucijų pasiekti rezultatai išsamiai aprašomi techninėje ataskaitoje.

⁵² Žr. pirmą ir trečią orientacinius tikslus.

Remdamasi ketvirto orientacinio tikslo analize, Komisija gali pakartoti savo 2018 m. lapkričio mėn. išvadą, kad būtina nuveikti daugiau siekiant įgyvendinti šį orientacinį tikslą. Korupcijos prevenciją stabdo politiniai įvykiai, kurie mažina pažangos patikimumą (11 rekomendacija). Kiek tai susiję su 12 rekomendacija, Komisija patvirtina, kad ji įgyvendinta.

4. IŠVADA

Po paskutinės ataskaitos Komisija turėjo dažnai grįžti prie pokyčių Rumunijoje, susijusių su teismų reforma ir kova su korupcija. Kiekvienu iš šių atvejų Komisija patvirtino, kad nukrypta nuo ankstesniais metais padarytos ir 2018 m. lapkričio mėn. ataskaitoje nurodytos pažangos.

Padėties pokyčiai pirmaisiais 2019 m. mėnesiais kėlė didelį susirūpinimą. Todėl 2019 m. gegužės mėn. Komisija turėjo informuoti Rumunijos valdžios institucijas, kad jei artimiausiu metu nebus atlikti būtini patobulinimai arba jei bus imtasi tolesnių neigiamų veiksmų, Komisija imsis veiksmų pagal teisinės valstybės sistemą, pagal kurią numatomas dialogas su teisine valstybe susijusiems klausimams spręsti (ir pagal kurią gali būti viršyti BTM parametrai).

Komisija palankiai įvertino tai, kad birželio mėn. Rumunijos Vyriausybė pareiškė norą peržiūrėti savo požiūrį ir kad buvo dedamos pastangos, susijusios su naujais konsultacijų mechanizmais ir dialogu su teisminėmis institucijomis. Komisija tikisi, kad kompetentingos Rumunijos valdžios institucijos įvykdys šį įsipareigojimą imdamosi konkrečių teisėkūros ir kitų priemonių. Siekiant pažangos reikės imtis konkrečių teisėkūros ir administracinių veiksmų, kad būtų atsižvelgta į šioje ataskaitoje apibendrintas rekomendacijas. Pagrindinės Rumunijos institucijos turi įrodyti tvirtą bendrą įsipareigojimą siekti esminių dalykų: užtikrinti teismų nepriklausomumą ir kovoti su korupcija, taip pat užtikrinti šalies apsaugos priemonių ir stabdžių ir atsvarų sistemos pajėgumą veikti.

Pasitelkdama BTM Komisija toliau atidžiai stebės padėtį. Ji apgailestauja, kad Rumunija neįvykdė 2018 m. lapkričio mėn. pateiktų rekomendacijų, kurios visiškai atitiko kitų ES institucijų pozicijas. Šios rekomendacijos turi būti įgyvendintos, jei ketinama vėl pradėti vykdyti reformas ir iš naujo daryti pažangą siekiant užbaigti taikyti BTM, kaip išdėstyta 2017 m. sausio mėn. ataskaitoje. Komisija yra įsitikinusi, kad Rumunija galėtų suteikti naują impulsą, kad būtų pasiekti BTM tikslai, ir šiuo tikslu yra pasirengusi padėti Rumunijos valdžios institucijoms.